

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ MAIN DIRECTIONS THE DETINIZATION OF ECONOMY

Узагальнено основні особливості появи тіньових операцій у різних сферах економіки. Обґрунтовано, що ускладнення економічної діяльності, поява нових механізмів мінімізації оподаткування, вироблення методів приховування доходів від офіційного обліку, розвиток міжнародного бізнесу ускладнюють процес виявлення тіньових видів діяльності та механізм детінізації економіки. Конкретизовані основні сфери, в яких проявляється тіньова діяльність. Структуровано причини переливу бюджетних коштів та приватних фінансових потоків у тіньовий сектор. Визначені основні напрями забезпечення детінізації економіки за основними сферами прояву тіньового характеру операцій. Запропоновано сукупність заходів за кожним окресленим напрямом, що дає змогу нівелювати деконструктивний вплив мінімізації економіки на загальний розвиток економіки України.

Ключові слова: мінімізація економіки, детінізація економіки, тіньова економічна діяльність, напрями детінізації економіки, протидія мінімізації.

Обобщены основные особенности появления теневых операций в различных сферах экономики. Обосновано, что осложнения экономической деятельности, появление новых механизмов минимизации налогообложения, выработка методов сокрытия доходов от официального учета, развитие международного бизнеса затрудняют процесс выявления теневых видов деятельности и механизм детенизации экономики. Конкретизированы основные сферы, в которых проявляется теневая деятельность. Структурировано причины перелива бюджетных средств и частных финансо-

вых потоков в теневой сектор. Определены основные направления обеспечения детенизации экономики по основным сферам проявления теневого характера операций. Предложено совокупность мероприятий по каждому очерченному направлению, позволяет нивелировать деконструктивное влияние тенизации экономики на общее развитие экономики Украины.

Ключевые слова: тенизация экономики, детенизация экономики, теневая экономическая деятельность, направления детенизации экономики, противодействие тенизации.

The main features of the emergence of shadow operations in various sectors of the economy are summarized. It is substantiated that the complication of economic activity, the emergence of new mechanisms to minimize taxation, the development of methods of concealing income from official accounting, the development of international business complicate the process of identifying shadow activities and the mechanism of de-shadowing the economy. The main areas in which the shadow activity is manifested are specified. The reasons for the outflow of budget funds and private financial flows to the shadow sector are structured. The main directions of ensuring the de-shadowing of the economy in the main areas of manifestation of the shadow nature of operations are identified. A set of measures in each outlined direction is proposed, which allows to level the deconstructive influence of the shadowing of the economy on the general development of the economy of Ukraine.

Key words: shadowing of economy, de-shadowing of economy, shadow economic activity, directions of de-shadowing of economy, counteraction to shadowing.

УДК 336.14

Бірюков І.В.
здобувач
Причорноморський
науково-дослідний інститут
економіки та інновацій

Постановка проблеми. Особливості прояву тіньового характеру економічних відносин активно дискутується впродовж багатьох років. Загально-визнано, що тією чи іншою мірою тіньова економіка присутня у будь-якій, навіть розвиненій країні світу. Проте деконструктивні наслідки для економіки має надмірне (понад 60%) зосередження в тіньовому секторі грошових потоків. Причини появи тіньових операцій багатомірні, від небажання сплачувати податки, приховувати доходи до відмивання грошей, отриманих у протизаконний спосіб. Проте, незалежно від причини появи, виявлення та протидія активному поширенню тіньових операцій в економіці складає вагому наукову проблему. У зв'язку з ускладненням економічної діяльності, появою нових механізмів мінімізації оподаткування, виробленням методів приховування доходів від офіційного обліку, розвитком міжнародного бізнесу ускладнюється процес виявлення тіньових видів діяльності, а відтак стає складнішим і загальний механізм детінізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню характеру тіньової економіки, її структури, виявлення типології тіньових видів діяльності, окресленню основних напрямів запобігання, протидії та в цілому детінізації економіки присвячено низку наукових досліджень як за кордоном, так і в Україні. Зокрема ці питання розкриті у працях П. Гутмана, В. Танзі, У. Тіссена, Е. Фейге, З. Варналія, Т. Вербицької, О. Користіна, І. Мазур, О. Савич та багатьох інших.

Проте, численні напрацювання в цій площині наукового пошуку потребують подальшої систематизації та поглиблення. Особливо цікавими з наукової точки зору залишаються питання визначення напрямів детінізації з точки зору пошуку резервів використання виявлених ресурсів для забезпечення економічного зростання національної економіки.

Постановка завдання. Мета даного дослідження полягає у розкритті основних напрямів детінізації економіки задля пошуку резервів забезпечення економічного зростання в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Визначення основних напрямів забезпечення детінізації економіки потребує конкретизації основних сфер, в яких проявляється кожен тип тіньової діяльності, а також структуризація причин переливу бюджетних коштів та приватних фінансових потоків у тіньовий сектор. Слід відмітити, що причини приховування операцій, а також відповідних коштів від офіційного обліку у бюджетній сфері та приватному бізнесі різняться за мотивацією здійснення тіньової діяльності, ефективністю контролю за операціями, а також ефективністю управління фінансовими ресурсами.

Так, серед основних причин наявності бюджетних коштів у тіньовій економіці є незадовільна якість управління державними фінансовими ресурсами. Зокрема йдеться про дієвість системи державних фінансів у частині планування бюджету, організації державних закупівель, обліку витрат та ефективності державного фінансового контролю в цілому [1, с. 97]. Тоді як основними причинами для тіньового переливу коштів приватного бізнесу є переважно ухилення від сплати податків, незаконна підприємницька діяльність, недосконалість контролю за операціями на митниці, у сфері торгівлі, проведенні банківських операцій тощо.

Переважно при плануванні та обліку державних витрат, незалежно від напрямів їх використання у подальшому може відбуватися свідоме завищення витрат за проєктами, включення до переліку необґрунтованих видатків, штучне збільшення відповідних кошторисів на освоєння державних видатків, що призводить до виведення коштів у тіньову економіку. Однією з причин такої можливої маніпуляції з державними ресурсами є прогалини, у організації розгляду бюджетних заявок, на які вказують науковці протягом тривалого часу [2, 3] та, які досі залишаються предметом численних доопрацювань та удосконалень:

- відсутність або недостатнє використання на регіональному рівні єдиної інформаційно-аналітичної бази цін, уніфікованих норм, нормативів на роботи та послуги, стандартів опису товарів, технічних характеристик (робіт, послуг), термінів розгляду бюджетних заявок;

- відсутність чи недостатнє запровадження системи управління ризиками планування та розподілу бюджетних коштів між державними органами без врахування існуючих та виявлених порушень у попередні періоди;

- відсутність персональної відповідальності за недостатню обґрунтованість при плануванні державних витрат, завищення кошторисної вартості проєктів за можливості отримання винагород за ухвалення відповідних рішень.

Наступним аспектом можливої появи у системі публічних фінансів тіньових операцій є *організація та реалізація державних (публічних) закупівель*.

Серед основних причин тіньових операцій у цій сфері можуть бути:

- недосконалість автоматизованого контролю впродовж всіх етапів проведення електронних закупівель дає змогу заявникам впливати на результати окремих етапів державних закупівель та ускладнює своєчасність виявлення порушень в організації роботи на будь-якому з етапів загального процесу;

- прогалини у процедурах допуску потенційних учасників до державних закупівель шляхом формування додаткових необґрунтованих вимог. Незважаючи на використання системи Prozzoro при запровадженні електронних публічних закупівель, можливість зловживань за рахунок встановлення вимог «під конкретного постачальника», формування штучного переліку учасників за рахунок реєстрації афілійованих фірм залишається актуальною.

На низку можливих причин появи тіньових операцій з публічними фінансами у приватному бізнесі вказують також, наголошуючи на *недоліках здійснення фінансового контролю та реалізації обліку коштів* [4, 5], а саме:

- децентралізація бухгалтерського обліку витрат зумовлює з однієї сторони переваги для вільного використання коштів на самостійно визначені цілі, проте за відсутності персональної відповідальності, автономія у використанні різних облікових методів при здійсненні державними організаціями бухгалтерського обліку, складанні фінансової звітності послаблює контроль за використанням державних коштів;

- недостовірне відображення у фінансовій та консолідованій звітності результатів фінансово-господарської діяльності, здійснення угод без належного документарного їх оформлення тощо.

- недосконалість організації роботи фіскальних органів, що уможливорює ухилення від сплати податкових та митних платежів за рахунок застосування махінацій з вартістю розмитнення, товарними документами, створення фіктивних фірм, діяльності «конвертаційних центрів» для переведення тіньових доходів у готівку, контрабанди тощо;

- незважаючи на застосування окремих заходів запобігання, продовжуються незаконне виробництво та реалізація підакцизних товарів без марок акцизного збору, має місце у окремих випадках, торгівля самими акцизними марками, зокрема і підробленими [6];

- недосконалість процедури фінансового контролю за трансферним ціноутворенням в межах афілійованих компаній, холдингів із зарубіжними філіями та ТНК. Саме через механізм трансферного ціноутворення капітал не лише виводиться за межі країни, але й забезпечує можливість ухилення від сплати податків;

– відсутність контролю у сфері торгівлі сприяє розвитку незаконної підприємницької діяльності, продажу контрабандної та контрафактної продукції, отриманню недостовірної інформації щодо походження товарів, постачальників, реалізаторів, виробників, покупців, а також обсягів продажів та найменувань продукції;

– неналежний рівень контролю за операціями на ринках супроводжується безвідповідальним ставленням продавців та власників ринків до сплати податків, а також майже неконтрольованому можливому продажу споживачам нелегального товару сумнівної якості, без гарантій та жодних зобов'язань.

Одним з вагомих напрямів, які потребують опрацювання у контексті детінізації економіки є врегулювання питання з надмірним обігом готівки у тіншовому секторі, чому сприяє здійснення більшої частини платежів у готівковій формі (продуктові магазини, ринки, заклади громадського харчування, аптеки, перукарні, сфера обслуговування та надання побутових послуг, транспорт тощо) без фіскальних чеків чи інших підтверджуючих здійснення операції купівлі-продажу документів [7].

З іншого боку, збільшення операцій з платіжними картками та нарощення обсягів операцій на ринку фінансових послуг поступово стають сферою появи правопорушень, які супроводжуються тінізацією операцій. Серед таких правопорушень варто зазначити незаконні операції з цінними паперами, використання фальшивих кредитних карток, підробка векселів, несанкціонований доступ до комп'ютерних, в тому числі банківських систем та реєстрів [8].

Таким чином, незважаючи на ефективність стимулювання та розвитку електронних безготівкових платежів та електронних систем переказів коштів, за умов налагодження відповідного фінансового контролю за цими операціями даний метод зниження частки неврахованих грошових потоків може призвести до очікуваного ефекту – забезпечення контрольованості, прозорості фінансових операцій.

Налагодження дієвої та ефективної системи безготівкових платежів, забезпечення належного захисту даних поряд з ефективно функціонуючими платіжними системами слугують зниженню операційних витрат, прискоренню оборотності грошей та підвищенню прозорості економіки. Це досягається за рахунок фіксації платежів в автоматизованих інформаційних системах банків та фінансових установ, одночасно відображається у системі бухгалтерського обліку, та за необхідності підлягає контролю і фінансовому моніторингу.

Вагомим аспектом розроблення напрямів детінізації економічної діяльності є контроль процесу надання суб'єктам дозволів на здійснення різного роду підприємницької діяльності. Зазвичай

цей процес супроводжується окрім порушень в оформленні відповідних дозвільних документів корупційними ризиками.

Особливо гостро питання корупції постає при виконанні контрольних функцій уповноваженими державними органами. Порушення митних правил та корупція на митниці впродовж тривалого часу вважається поширеним явищем. Це пов'язано з тим, що має місце взаємовигідний процес під час розмитнення відповідних потоків товарів. Для учасника зовнішньоекономічної діяльності надання «тіншової винагороди» за прискорення митних процедур значно вигідніше ніж проходження всіх митних формальностей та сплати митних платежів.

Наступна проблема корупції при недосконалому контролі над зовнішньоекономічними операціями на митниці пов'язана з контрабандою. Слід відзначити, що контрабандна діяльність присутня тією чи іншою мірою у всіх країнах світу. Проте в Україні останніми роками вона набуває більш організованого та масштабнішого характеру. Зокрема, ще у 2055 році була розроблена державна програма «Контрабанда – стоп» [9], яка не втрачає актуальності на порядку денному КМУ і сьогодні через вдосконалення механізмів її функціонування. Найбільш поширеними методами контрабанди, на думку більшості експертів у цій сфері, є зміна найменувань декларованих вантажів в митних документах, оформлення під виглядом транспорту з товаром порожніх вантажівок, перевищення кількості фактично вивезених або ввезених вантажів порівняно з зазначеними в митних деклараціях, внесення у товаросупроводжувальні документи занижених цін на товар, або неправдивої інформації щодо його походження тощо. Все це здебільшого супроводжується укладенням фіктивних імпорتنих контрактів, отримання під них кредитів з наступною конвертацією та переведенням валюти на рахунки закордонних банків.

Вагомими чинниками тінізації економічних відносин виступають також низький рівень правової культури, слабкий контроль за виконанням нормативно-правових актів, корупція в державних органах.

Створення додаткових та подекуди штучних адміністративних бар'єрів для розвитку бізнесу, викликаний прогалинами у нормативно-правовому забезпеченні функціонування бізнесу сприяють появі бажання їх оминати та створюють умови для вчинення протиправних дій, представниками як державних органів, так і бізнесу. Все це зумовлює прояв корупційних дій в державних та правоохоронних органах щодо використання тіншових схем ухилення від виконання та дотримання законних умов здійснення економічної діяльності [10].

Окремих напрямів детінізації потребують також операції, які супроводжують зумисне доведення

до банкрутства та фіктивне банкрутство особливо щодо використання такого механізму для придбання за безцінь привабливих активів державної власності великими зацікавленими приватними структурами.

У цьому випадку йдеться про вчинення протиправних дій щодо потенційно прибуткових та рентабельних підприємств, або підприємств, які володіють значною часткою виробництва продукції на відповідному ринку. Проблемою у даному випадку слугує недоотримання реальних надходжень бюджетом внаслідок заниження ціни продажу через наявність значних боргів, втрата бюджетотворюючих підприємств внаслідок їх банкрутства, а також корупційні вигоди від «невикриття» подібних протиправних дій.

Вагому частину у зростанні обсягів тіньової економіки містить приховане безробіття та неформальна зайнятість. Ці аспекти проблеми також потребують окремих напрямів детінізації внаслідок соціально-економічного характеру їх появи. Попри всі недоліки високого рівня неформальної економічної діяльності в Україні, слід звернути увагу, що вона відіграє певну конструктивну роль у подоланні безробіття, бідності та в цілому знижує рівень соціальної напруги у суспільстві. У окремих випадках, неформальна зайнятість стримує надмірне прискорене нарощення боргів у сфері ЖКХ, а також навантаження на бюджет щодо соціальних виплат. Значних масштабів неформальна зайнятість досягає у сфері будівництва, виробництва продуктів харчування, транспорті, продовольчих та речових ринках, сезонних сільськогосподарських роботах [11].

Враховуючи окреслені аспекти, які суттєво впливають на появу тіньових видів економічних операцій, а отже визначатимуть особливості розробки заходів детінізації економіки, варто виділити декілька напрямів для детінізації економіки України:

1. Посилення контролю за ефективністю управління у сфері публічних фінансів.

Реалізація заходів даного напрямку має на меті підвищення ефективності управління публічними фінансами на кожному з етапів планування та використання бюджетних коштів.

У даному разі для удосконалення системи планування доцільно передбачити реалізацію наступних заходів:

- запровадження ризик-орієнтованого підходу при плануванні та розподіленні бюджетних коштів на кожному з етапів задля своєчасного виявлення порушень та застосування відповідних заходів впливу;

- використання кодифікації та стандартизації товарів при плануванні витрат та здійсненні публічних закупівель;

- запровадження принципу «невідворотності покарання», унеможливлення уникнути покарання за порушення, розмежування відповідальності для

всіх учасників бюджетного процесу на кожному з етапів планування та використання бюджетних коштів;

- удосконалення методики оцінки ефективності роботи державних органів шляхом запровадження їх рейтингування за кількістю скарг та звернень про порушення при плануванні витрат та здійсненні публічних закупівель;

- розробка єдиної інформаційно-комунікаційної системи взаємодії органів державного фінансового контролю з доступом до всіх інформаційних баз контролюючих та наглядових органів.

Слід відмітити окремі позитивні зрушення в організації публічних закупівель у напрямі детінізації цього процесу. Останніми роками законодавство про публічні закупівлі постійно змінювалося. До Закону України «Про здійснення державних закупівель» №2289–VI від 1 червня 2010 р. впроваджено 2010-2014 рр. були внесені понад 30 змін та доповнень і зрештою втратив чинність внаслідок прийняття 10 квітня 2014 року Закону України «Про здійснення державних закупівель» № 1197-VII, який після доопрацювань втратив чинність 25 грудня 2015 року з прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII.

Новий Закон про закупівлі в окремих положеннях суттєво відрізняється від попередніх редакцій Закону, особливо в частині «забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції» [12].

2. Вдосконалення здійснення зовнішньоекономічної діяльності та міжвідомчої взаємодії при її супроводженні.

З метою зменшення кількості правопорушень виникає необхідність забезпечення взаємодії та інформаційного обміну між уповноваженими державними органами, що передбачає реалізацію низки заходів, зокрема:

- затвердження стандартів технічного оснащення проведення комплексних профілактичних операцій на митниці;

- формування синхронної електронної взаємодії проходженні митного контролю між митницями, що одночасно фіксувала б повну інформацію про імпорт та експорт відповідних товарів в електронній формі та передавалась в автоматичному режимі при перетині кордону;

- розслідування без винятків кожного окремого випадку виходу з ладу на митних постах контрольного обладнання, а у разі виявлення порушень притягнення до відповідальності.

- формування механізму оперативної взаємодії та обміну інформацією з ключових питань боротьби з відмиванням доходів, отриманих у незаконний спосіб;

- удосконалення системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шля-

хом та фінансуванням тероризму, за рахунок розширення переліку суб'єктів фінансового моніторингу, створення єдиного інформаційного каналу обміну між відповідними державними органами в автоматизованому режимі.

3. Удосконалення законодавчого забезпечення боротьби зі злочинами при банкрутстві, організації розрахунків, .

На думку багатьох дослідників, у довгостроковій перспективі головним фактором зменшення обсягів тіньового сектору економіки є удосконалення розвитку інститутів. Вважається, що саме удосконалення нормативно-правового забезпечення, інституційного середовища, функціонування судової гілки влади, правоохоронних органів сприятимуть підвищенню ефективності функціонування економіки та створенню належних умов її детінізації в Україні [13].

Важливими заходами щодо запобігання фіктивному банкрутству та зумисному доведенню до банкрутства доцільно визначити:

- удосконалення контролю над виконанням боргових зобов'язань, укладенням контрактів державними підприємствами у стратегічних напрямках діяльності, та таких, які займають значну частку відповідного ринку своєю продукцією, з одночасним застосуванням персональної відповідальності за вчинення порушень;

- налагодження оперативної інформаційної взаємодії щодо обміну інформацією про відкриття справ, проходження відповідних етапів за процедурою банкрутства між уповноваженими державними органами та судами;

- налагодження оперативної взаємодії та обміну інформацією між уповноваженими державними органами з ключових питань боротьби з відмиванням доходів, отриманих у незаконний спосіб у сфері економічної діяльності та стосовно підозрілих фінансових операцій;

- запровадження механізму посилення банками захисту карткових рахунків та у разі несанкціонованого використання карткових рахунків шахраями, повернення клієнтам коштів;

- посилення контролю та відповідальності банків за незаконне переведення грошових коштів з безготівкової форми у готівку;

- запровадження системи стимулювання активного використання платіжних карток у закладах громадського харчування, надання дрібних побутових послуг населенню, перукарнях, ринках, ярмарках тощо.

4. Удосконалення системи оподаткування та фіскального адміністрування.

У цілях запобігання поширенню тіньових операцій та підвищення ефективності фіскального адміністрування доцільно реалізувати заходи:

- спрощення процедур податкової перевірки перереєстрації, припинення діяльності юридичних

осіб та фізичних осіб підприємців шляхом внесення змін і доповнень до законодавства;

- удосконалення критеріїв оцінки ризиків при постановці на облік з ПДВ, отриманні коду неприбутковості тощо;

- спрощення системи адміністрування податків, у частині оптимізації порядку сплати, порядку контролю та звітування платників податків;

- запровадження системи моніторингу «податкового тягаря» щодо його економічної обґрунтованості та ефективності;

- удосконалення критеріїв оцінки ризиків економічних операцій з метою виявлення нових схем ухилення від сплати податків та мінімізації оподаткування;

- удосконалення механізмів обміну інформацією між державними та приватними структурами щодо податкового контролю.

5. Формування сприятливого середовища та ефективних умов ведення бізнесу.

Запобігання прояву негативних наслідків функціонування тіньової економіки потребує формування сприятливих умов та вдосконалення системи державного регулювання, які б забезпечили вигідність виходу бізнесу с «тіні». В даному разі йдеться про реалізацію наступних заходів:

- удосконалення функціонування дозвільної системи у частині спрощення реєстраційних, контрольних, облікових процедур при веденні бізнесу;

- удосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері дозвільної роботи, формування конкурентного середовища, контролю з метою забезпечення рівних, прозорих умов ведення бізнесу для всіх учасників;

- посилення нормативно-правової бази щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної та промислової власності, захисту конкуренції, прав власності тощо.

Слід акцентувати увагу, що у даному сенсі йдеться про удосконалення сфери контролюючих органів задля оптимізації кількості та діяльності дозвільної системи, що у підсумку спроможне призвести до зменшення проявів корупції при наданні дозволів, ліцензій тощо та суттєво полегшити бюрократичний тиск на суб'єктів господарювання.

Перші кроки у даному напрямі вчинені постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 року № 442 [14], якою передбачені зміни щодо чисельності ЦОВВ, їх укрупнення, а подекуди ліквідація.

6. Протидія проявам корупції та формування умов для підвищення рівня правової культури населення.

Досягнення зниження рівня корупції в державних органах передбачає покрокову реалізацію наступних заходів:

– створення умов для посилення ринкових факторів та конкуренції, що сприятиме зменшенню ролі суб'єктивних чинників прийняття рішень та спроможне призвести до зменшення розмірів потенційної вигоди від вчинення корупційних дій;

– удосконалення функціонування антикорупційних органів та інститутів громадянського суспільства щодо запобігання проявам корупції;

– активізація використання позитивних світових практик реалізації антикорупційних програм;

– посилення відповідальності за корупційні дії;

– удосконалення контролю за декларуванням доходів керівників державних органів та державних службовців, у частині контролю витрат;

– розробка та запровадження кодексу «честі» для керівників державних органів та державних службовців;

– удосконалення форми співпраці державних органів з громадськими інститутами.

Висновки з проведеного дослідження. Узагальнюючи основні результати в межах запропонованих напрямів детінізації економіки, слід відзначити, що в цілому потребують реалізації:

– удосконалення методик визначення рівня тіньової економіки з врахуванням світового досвіду;

– створення сприятливих, прозорих та рівноправних умов для всіх суб'єктів економічної діяльності;

– підвищення рівня результативності та ефективності управління публічними фінансами на всіх етапах планування, розподілу та використання бюджетних коштів;

– удосконалення міжвідомчої взаємодії при контролі зовнішньоекономічної діяльності;

– посилення відповідальності за порушення у сфері економічної діяльності для всіх учасників за принципом «невідворотності покарання»;

– удосконалення нормативно-правового забезпечення ведення бізнесу у напрямі зменшення податкового тиску, надмірних бюрократичних бар'єрів, штучних перешкод тощо веденню бізнесу;

– стимулювання використання безготівкових розрахунків при проведенні економічних операцій та фінансових розрахунках;

– удосконалення системи фіскального адміністрування у напрямі його оптимізації та запровадження заходів оптимізації державної дозвільної системи;

– проведення дієвої та результативної боротьби з корупцією та реалізація заходів з підвищення рівня правової культури населення;

– посилення нормативно-правового забезпечення ведення бізнесу у частині захисту прав

учасників господарської діяльності на власність, активи, результати діяльності тощо.

Окреслені напрями детінізації економіки України формують змістовне наповнення загальної стратегії протидії тіннізації економічної діяльності в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Підхромний О. М. Фінансова безпека України: інструменти і стратегії формування : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 320 с.

2. Гончарук, А. Г. Вплив бюджетної політики на розвиток національної економіки. *Фінанси України*. 2006. № 12. С.33-39.

3. Чорнопищук М., Теплий І., Зозуля І., Михайлов В. Технічне регулювання як інструмент боротьби з тіньовою економікою. *Стандартизація, сертифікація, якість*. 2008. № 3. С.67-72.

4. Невмержицький Є. Ефективний державний апарат як головна умова викорінення корупції в Україні. *Банківська справа*. 2008. № 5. С.47-54.

5. Савич О. В., Савич І. В. Основні чинники та шляхи протидії тіннізації економіки України. *Ефективна економіка* № 2, 2015. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3827>

6. Засанська О. Організаційні основи боротьби із легалізацією тіньових капіталів. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 7. С.28-34.

7. Мазур І. Детінізація економіки України: теорія та практика : Монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 239 с.

8. Користін О. Банківська таємниця та легалізація злочинних доходів: [Банківська таємниця. Злочинні доходи. Банки України] *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 7. С.39-43

9. Державна програма "Контрабанді - СТОП" на 2005-2006 роки: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2005 р. №260. *Офіційний вісник України*. 2005. № 14, 22 квітня. С.35-48.

10. Длугопольський О.В. Жуковська А. Ю. Корупція і соціальні реформи: аспекти взаємовпливу. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 8. С.229-240.

11. Вербицька Т.П. Неформальна зайнятість: проблеми та перспективи. «Львівська політехніка» національний університет. Вісник: збірник наук, праць №606: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Львів, 2007. С.435-439.

12. Закон України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII 25 грудня 2015 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#n608>

13. Варналій З.С. Теоретичні засади детінізації економіки України. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. № 1. (112). С.46-53.

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 року №442 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-p#Text>